

ZGŁOSZENIE ZNAKU TOWAROWEGO W ZŁEJ WIERZE

Joanna Adamczyk

Polecamy w serii:

Pojęcie utworu w prawie autorskim

Ewa Laskowska-Litak

Prawnoautorska ochrona programów komputerowych

Zbigniew Okoń

Kulinarium w polskim prawie własności intelektualnej

Piotr Ślęzak

Prawna ochrona treści cyfrowych

Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz

Media w erze cyfrowej. Wyzwania i zagrożenia

redakcja naukowa

Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz, Monika Nowikowska, Krzysztof Wąsowski

Wpływ decyzji Urzędu Patentowego RP na postępowanie cywilne w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej

Arkadiusz Sadza

Ochrona wzorów użytkowych

Marcin Balicki

Tłumaczenie w prawie autorskim

Jakub Doliński

Test trójstopniowy w prawie autorskim. Paradygmaty prawa autorskiego

Piotr Niezgódka

Domeny internetowe. Teoria i praktyka

redakcja naukowa Ireneusz Matusiak

Ustalenie kwoty stosownego wynagrodzenia za naruszenie autorskich praw majątkowych

Łukasz Maryniak

Naukowe i krytyczne wydania tekstów jako przedmiot prawa autorskiego i praw pokrewnych

Bohdan Widła

Ograniczenia ochrony patentowej a naruszenie patentu

Justyna Ożegalska-Trybalska

Pośrednicy internetowi w prawie Unii Europejskiej. Rola i obowiązki wobec treści użytkowników

Magdalena Piech

Autorskie prawa osobiste w obrocie prawnym

Michał Wyrwiński

Swoboda wypowiedzi artystycznej. Standardy międzynarodowe i krajowe

Marcin Górski

Naruszenie prawa do znaku towarowego renomowanego. Studium prawnoporównawcze

Joanna Sitko

Zarząd wspólnym prawem autorskim

Michał Markiewicz

ZGŁOSZENIE ZNAKU TOWAROWEGO W ZŁEJ WIERZE

Joanna Adamczyk

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2023

SERIA **MONOGRAFIE**

Stan prawny na 1 listopada 2022 r.

Redakcja serii
Ryszard Markiewicz
Andrzej Matlak
Alicja Pollesch

Recenzent
Dr hab. Adrian Niewęglowski, prof. UMCS

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne
Katarzyna Świerk-Bożek

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8286-999-6
ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Szczególne podziękowania
dla śp. Pani Profesor Elżbiety Traple
oraz moich Rodziców

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	17
Wprowadzenie.....	23
Rozdział I	
Ujęcie dobrej i złej wiary na gruncie prawa cywilnego.....	31
1. Cywilistyczne ujęcie dobrej i złej wiary	31
2. Pojęcia „dobra wiara” oraz „zła wiara” jako element konstrukcyjny norm prawa cywilnego	32
3. Funkcje przesłanek dobrej lub złej wiary w obszarze prawa cywilnego	36
4. Ochrona dobrej wiary	39
5. Brak systemowej definicji legalnej pojęć „dobra wiara” lub „zła wiara” w polskim prawie cywilnym i jego konsekwencje	42
6. Rozumienie przesłanek dobrej i złej wiary w piśmiennictwie oraz orzecznictwie w obszarze prawa cywilnego.....	46
6.1. Uwagi wprowadzające	46
6.2. Dobra i zła wiara w znaczeniu obiektywnym – stanowiska odwołujące się do zasad postępowania	48
6.3. Dobra i zła wiara w znaczeniu subiektywnym – stanowiska odwołujące się do stanów psychicznych....	53
6.4. Rozumienie dobrej i złej wiary na gruncie Kodeksu cywilnego (w nauce prawa)	55
6.5. Rozumienie dobrej i złej wiary w prawie cywilnym – stanowisko orzecznictwa	61

6.6. Podsumowanie stanowisk doktrynalnych i orzeczniczych dotyczących rozumienia przesłanki dobrej i złej wiary w prawie cywilnym.....	66
7. Domniemanie dobrej wiary w polskim prawie cywilnym	68
7.1. Charakter instytucji przewidzianej w art. 7 k.c.	68
7.2. Zakres zastosowania domniemania z art. 7 k.c.	75
8. Zagadnienia podmiotowe oraz kwestie temporalne związane z dobrą lub złą wiarą.....	76
8.1. Uwagi wprowadzające	76
8.2. Dobra lub zła wiara w przypadku konfiguracji wieloosobowych.....	77
8.3. Dobra lub zła wiara a przedstawicielstwo.....	79
8.4. Dobra lub zła wiara osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej.....	82
8.5. Moment czasowy odpowiedni dla oceny dobrej lub złej wiary.....	86
9. Zasadność posługiwania się cywilistycznym rozumieniem dobrej i złej wiary na potrzeby instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze (wzmianka)	87

Rozdział II

Zgłoszenie znaku towarowego w złej wierze w unijnym prawie znaków towarowych	89
1. Wprowadzenie do tematyki złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego w unijnym prawie znaków towarowych	89
1.1. Znaczenie regulacji unijnych oraz unijnej praktyki interpretowania i stosowania przesłanki złej wiary dla prawa polskiego.....	89
1.2. Charakter unijnego systemu prawa znaków towarowych w kontekście konstrukcji złej wiary przy zgłoszeniu znaku – uwagi ogólne.....	92
1.2.1. Uwagi wprowadzające.....	92
1.2.2. Zasada terytorialności.....	96
1.2.3. Środki ochrony przed zawłaszczeniem znaku towarowego	99

2. Konstrukcja złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego w unijnym prawie znaków towarowych	101
2.1. Pozycja przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego w unijnym systemie prawa znaków towarowych – uwagi ogólne.....	101
2.2. Konstrukcja złej wiary przy zgłoszeniu znaku w przepisach dyrektyw znakowych	105
2.2.1. Zła wiara w dyrektywie 89/104/EWG oraz dyrektywie 2008/95/WE	105
2.2.2. Zła wiara w dyrektywie 2015/2436	109
2.2.3. Geneza regulacji dotyczących zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w dyrektywach znakowych	113
2.2.4. Koncepcja złej wiary przy zgłoszeniu znaku w dyrektywach znakowych	117
2.2.5. Przesłanka złej wiary a nieautoryzowana rejestracja znaku na rzecz agenta lub przedstawiciela	123
2.2.6. Sposób oceny przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku oraz konsekwencje jej wystąpienia na tle regulacji dyrektywy 2015/2436	126
3. Konstrukcja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w rozporządzeniach znakowych	128
3.1. Znaczenie charakteru systemu znaku unijnego dla instytucji zgłoszenia znaku w złej wierze	128
3.2. Regulacja zgłoszenia w złej wierze w przepisach rozporządzeń znakowych	130
3.3. Przesłanka złej wiary przy zgłoszeniu znaku w rozporządzeniach znakowych oraz unieważnienie prawa do znaku zgłoszonego w złej wierze	134
3.4. Wykładnia przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego w prawie unijnym – przed wyrokiem w sprawie Lindt.....	141
4. Stanowisko sądów unijnych jako klucz do rozumienia przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego	143
4.1. Przełomowy wyrok w sprawie Lindt	143

4.1.1. Uwagi wprowadzające – znaczenie i tło sprawy Lindt.....	143
4.1.2. Stanowisko Trybunału Sprawiedliwości w kwestii rozumienia przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku przedstawione w sprawie Lindt	148
4.2. Przegląd późniejszego orzecznictwa sądów unijnych na gruncie regulacji dotyczących złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego.....	159
4.2.1. Uwagi wprowadzające – przyjęta w orzecznictwie koncepcja złej wiary.....	159
4.2.2. Czynniki wskazujące na istnienie złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego w świetle wyroku w sprawie Lindt	163
4.2.3. Uwagi dotyczące koncepcji złej wiary rozwiniętej po wyroku w sprawie Lindt.....	173
4.2.4. Pozostałe zagadnienia dotyczące złej wiary przy zgłoszeniu znaku rozważane w orzecznictwie.....	173
4.2.5. Sytuacje transgraniczne przy ocenie złej wiary	174
4.2.6. Kategorie przypadków złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego wskazywane w orzecznictwie.....	176
4.2.7. Zgłoszenie znaku unijnego przez nielojalnego agenta.....	177
4.2.8. Przykłady najnowszego orzecznictwa sądów unijnych dotyczącego złej wiary.....	179
4.2.9. Rekapitulacja – najnowsze orzecznictwo sądów unijnych (kwestie ogólne).....	186
4.2.10. Pozostałe zagadnienia prawne pojawiające się na gruncie najnowszych orzeczeń sądów unijnych.....	193

Rozdział III**Pojęcie złej wiary jako element konstrukcyjny instytucji
zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w polskim**

prawie znaków towarowych	199
1. Uwagi wprowadzające – czynniki wpływające na rozumienie przesłanki złej wiary	199
2. Występowanie instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w regulacjach polskiego prawa znaków towarowych	201
2.1. Konstrukcja złej wiary w ustawie o znakach towarowych z 1985 r.	201
2.2. Konstrukcja złej wiary przy zgłoszeniu znaku w Prawie własności przemysłowej	202
3. Brak definicji legalnej pojęcia „zła wiara” w polskim prawie znaków towarowych oraz jego konsekwencje	204
4. Rozumienie pojęcia „zła wiara” w ramach instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w polskiej doktrynie i orzecznictwie	206
4.1. Ujęcia złej wiary przy zgłoszeniu znaku wykształcone w okresie obowiązywania ustawy o znakach towarowych z 1985 r.	206
4.1.1. Definicje (ujęcia) doktrynalne złej wiary	206
4.1.2. Definicje (ujęcia) orzecznicze złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego	211
4.2. Koncepcje złej wiary przy zgłoszeniu znaku wykształcone na gruncie Prawa własności przemysłowej	225
4.2.1. Koncepcje (ujęcia) doktrynalne złej wiary	225
4.2.2. Koncepcja (ujęcie) przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego w orzecznictwie na gruncie Prawa własności przemysłowej	256
4.3. Subiektywne, obiektywne bądź mieszane ujęcia złej wiary przy zgłoszeniu znaku prezentowane w doktrynie i orzecznictwie	270
4.4. Kwestia posługiwania się cywilistycznym rozumieniem dobrej i złej wiary na gruncie prawa znaków towarowych	279

4.4.1. Przegląd stanowisk doktrynalnych i orzeczniczych dotyczących relacji koncepcji dobrej i złej wiary w prawie cywilnym oraz prawie własności przemysłowej (prawie znaków towarowych).....	279
4.4.2. Znaczenie prawa unijnego dla wykładni przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego	291
4.5. Sposób oceny złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego – kwestie materialnoprawne	295
4.6. Kategorie przypadków (formy zjawiskowe) zgłoszenia znaku w złej wierze wyróżniane w nauce prawa i orzecznictwie	296
4.6.1. Podstawowe kategorie przypadków złej wiary przy zgłoszeniu znaku wyróżniane w doktrynie.....	296
4.6.2. Pozostałe kategorie przypadków złej wiary przy zgłoszeniu znaku wyróżniane w piśmiennictwie.....	304
4.6.3. Kategorie przypadków złej wiary przy zgłoszeniu znaku wskazywane w orzecznictwie	310

Rozdział IV

Instytucja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze –

założenia teoretyczne.....	317
1. Uwagi wprowadzające	317
2. Instytucja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze.....	322
2.1. Wcześniejszy stan prawny – ustawa o znakach towarowych z 1985 r.....	322
2.2. Instytucja zgłoszenia znaku w złej wierze uregulowana w art. 131 ust. 2 pkt 1 p.w.p. (obecnie art. 129 ¹ ust. 1 pkt 6 p.w.p.) – geneza przepisu.....	329
2.3. Konstrukcja zastosowana dla regulacji zgłoszenia znaku w złej wierze z art. 129 ¹ ust. 1 pkt 6 p.w.p. (dawniej art. 131 ust. 2 pkt 1 p.w.p.) – charakterystyka ogólna	334

2.4. Zła wiara przy zgłoszeniu znaku jako bezwzględna przeszkoda w uzyskaniu rejestracji znaku towarowego.....	336
2.4.1. Uwagi wprowadzające.....	336
2.4.2. Przeszkoda w postaci złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego a inne przeszkody rejestracyjne.....	337
3. Zagadnienia podmiotowe w ramach instytucji zgłoszenia znaku w złej wierze.....	346
4. Wpływ przeznaczenia i funkcji znaków towarowych na ocenę złej wiary.....	351
5. Domniemanie dobrej wiary w przypadku zgłoszenia znaku towarowego.....	353
6. Moment czasowy właściwy dla oceny złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego.....	361
7. Sposób oceny przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku (zagadnienia proceduralne) oraz konsekwencje jej wystąpienia.....	366
7.1. Odmowa rejestracji z powodu zgłoszenia znaku w złej wierze	366
7.2. Unieważnienie prawa ochronnego na znak towarowy z powodu złej wiary przy zgłoszeniu	369
7.3. Zagadnienie częściowej odmowy lub częściowego unieważnienia prawa ochronnego z powodu złej wiary przy zgłoszeniu	371
8. Zgłoszenie znaku w złej wierze (art. 129 ¹ ust. 1 pkt 6 p.w.p.) a znak zgłoszony na rzecz agenta lub przedstawiciela bez zgody właściciela znaku (art. 161 ust. 1 p.w.p.)	375
8.1. Podstawa instytucji z art. 161 p.w.p. w prawie międzynarodowym – art. 6septies konwencji paryskiej.....	375
8.2. Charakter i funkcja regulacji przewidzianej w art. 161 p.w.p.....	376
8.3. Relacja regulacji dotyczących zgłoszenia znaku w złej wierze oraz zgłoszenia znaku na rzecz agenta bez zgody właściciela znaku.....	378

Rozdział V

Instytucja zgłoszenia znaku w złej wierze jako mechanizm

kolizji praw i interesów	387
1. Uwagi wprowadzające	387
2. Instytucja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze jako sposób rozwiązywania kolizji interesów lub dóbr	388
3. Przesłanka złej wiary przy zgłoszeniu znaku a zasada rejestracji i zasada pierwszeństwa	395
3.1. Instytucja złej wiary przy zgłoszeniu znaku jako mechanizm korygujący wobec systemowych zasad rejestracji i pierwszeństwa	395
3.2. Instytucja zgłoszenia znaku w złej wierze a ochrona wcześniejszego używacza oznaczenia	397
4. Instytucja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze a zasada terytorialności ochrony	399
4.1. Zasada terytorializmu ochrony znaków towarowych	399
4.2. Znaczenie zasady terytorializmu dla oceny przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku	401
5. Zła wiara przy zgłoszeniu znaku towarowego a obowiązek oraz zamiar używania znaku	405
6. Znaczenie zgody zainteresowanego dla oceny złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego	420
7. Znaczenie własnego, godnego ochrony interesu zgłaszającego dla oceny złej wiary	422
8. Zgłoszenie znaku towarowego w złej wierze a regulacje dotyczące czynów nieuczciwej konkurencji	424
8.1. Przesłanka złej wiary przy zgłoszeniu znaku a regulacje ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	424
8.2. Postulat <i>de lege ferenda</i> w piśmiennictwie – przeszkoda w postaci sprzeczności używania znaku z regulacjami ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	427
8.3. Podsumowanie – instytucja złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego a regulacje służące zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	428

9. Wykonywanie prawa ochronnego na znak towarowy uzyskanego wskutek zgłoszenia znaku w złej wierze.....	431
Rozdział VI	
Rekapitulacja rozważań	435
1. Uwagi wprowadzające	435
2. Wnioski z przeprowadzonej analizy.....	437
2.1. Uwagi wprowadzające	437
2.2. Pojęcie złej wiary	438
2.2.1. Brak potrzeby przyjęcia definicji normatywnej lub innego dookreślenia pojęcia złej wiary	438
2.2.2. Rozumienie pojęcia złej wiary	438
2.2.3. Autonomia koncepcji złej wiary w prawie znaków towarowych wobec ujęć cywilistycznych	440
2.2.4. Subiektywno-obiektywne ujęcie złej wiary w prawie znaków towarowych	441
2.3. Pozycja systemowa przesłanki zgłoszenia znaku w złej wierze	442
2.3.1. Niezależny charakter przesłanki złej wiary jako przesłanki bezwzględnej.....	442
2.3.2. Przesłanka złej wiary jako odstępstwo od systemowych zasad rejestracji i pierwszeństwa....	443
2.3.3. Niezależność przesłanki złej wiary wobec innych regulacji prawa znaków towarowych.....	443
2.3.4. Proceduralne aspekty badania przesłanki złej wiary	444
Bibliografia	445
Orzecznictwo	459

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- dyrektywa 89/104/EWG – pierwsza dyrektywa Rady z 21.12.1988 r. mająca na celu zbliżenie ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (Dz.Urz. UE L 40 z 1989 r., s. 1, ze zm.) – uchylona
- dyrektywa 2008/95/WE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/95/WE z 22.10.2008 r. mająca na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (Dz.Urz. UE L 299, s. 25) – uchylona
- dyrektywa 2015/2436 – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2436 z 16.12.2015 r. mająca na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (Dz.Urz. UE L 336, s. 1, ze sprost.)
- dyrektywy znakowe – dyrektywa 89/104/EWG, dyrektywa 2008/95/WE, dyrektywa 2015/2436
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.)
- konwencja paryska – Konwencja związkowa paryska z 20.03.1883 r. o ochronie własności przemysłowej, w brzmieniu Aktu sztokholmskiego z 14.07.1967 r. (Dz.U. z 1975 r. Nr 9, poz. 51)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.)

k.z.	– rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.) – uchylone
porozumienie TRIPS	– Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej, zawarte w Marrakeszu 15.04.1994 r. (Dz.Urz. UE L 336, s. 214, ze sprost.)
p.w.p.	– ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 324 ze zm.)
rozporządzenie 40/94	– rozporządzenie Rady (WE) nr 40/94 z 20.12.1993 r. w sprawie wspólnotowego znaku towarowego (Dz.Urz. UE L 11 z 1994 r., s. 1, ze zm.) – uchylone
rozporządzenie 207/2009	– rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 z 26.02.2009 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE L 78, s. 1, ze zm.) – uchylone
rozporządzenie 2015/2424	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2424 z 16.12.2015 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego i rozporządzenie Komisji (WE) nr 2868/95 wykonujące rozporządzenie Rady (WE) nr 40/94 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego oraz uchylające rozporządzenie Komisji (WE) nr 2869/95 w sprawie opłat na rzecz Urzędu Harmonizacji w ramach Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) (Dz.Urz. UE L 341, s. 21, ze sprost.)
rozporządzenie 2017/1001	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1001 z 14.06.2017 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE L 154, s. 1)
rozporządzenia znakowe	– rozporządzenie 40/94, rozporządzenie 207/2009, rozporządzenie 2017/1001
TFUE	– Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47)

- traktat akcesyjny – traktat między Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Republiką Grecją, Królestwem Hiszpanii, Republiką Francuską, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Republiką Austrii, Republiką Portugalską, Republiką Finlandii, Królestwem Szwecji, Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej) a Republiką Czeską, Republiką Estońską, Republiką Cypryjską, Republiką Łotewską, Republiką Litewską, Republiką Węgierską, Republiką Malty, Rzeczpospolitą Polską, Republiką Słowenii, Republiką Słowacką dotyczący przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej, podpisany w Atenach 16.04.2003 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864 ze zm.)
- u.g.n. – ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2021 r. poz. 1899 ze zm.)
- Układ Europejski – Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi, z drugiej strony, sporządzony w Brukseli 16.12.1991 r. (Dz.U. z 1994 r. Nr 11, poz. 38 ze zm.) – utracił moc
- u.k.w.h. – ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2022 r. poz. 1728 ze zm.)
- u.z.n.k. – ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r. poz. 1233)
- u.z.t. – ustawa z 31.01.1985 r. o znakach towarowych (Dz.U. Nr 5, poz. 17 ze zm.) – uchylona

Czasopisma, zbiory orzecznictwa, publikatory

BGBL	– Bundesgesetzblatt
ECLI	– European Case Law Identifier
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
GRUR	– Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
GRUR Int.	– Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Internationaler Teil
GRUR-Prax.	– Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht – Praxis im Immaterialgüter- und Wettbewerbsrecht
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Izba Karna
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
PiP	– Państwo i Prawo
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

Inne

BGH	– Bundesgerichtshof – niemiecki Federalny Sąd Najwyższy
BPatG	– Bundespatentgericht – niemiecki Federalny Sąd Patentowy
EUIPO	– European Union Intellectual Property Office – Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (od 23.03.2016 r.)
EWG	– Europejska Wspólnota Gospodarcza
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny

OHIM	- Office for Harmonization in the Internal Market – Urząd ds. Harmonizacji Rynku Wewnętrznego (do 23.03.2016 r.)
OHIM DU	- Departament Unieważnień Urzędu ds. Harmoniza- cji Rynku Wewnętrznego
OHIM IO	- Izba Odwoławcza Urzędu ds. Harmonizacji Rynku Wewnętrznego
SA	- sąd apelacyjny
SN	- Sąd Najwyższy
SO	- sąd okręgowy
SUE	- Sąd Pierwszej Instancji (od 1.12.2009 r. jako Sąd)
TSUE/TS	- Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (do 1.12.2009 r. jako Trybunał Sprawiedliwości)
UPRP	- Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej
WSA	- wojewódzki sąd administracyjny

WPROWADZENIE

Przedmiotem rozważań w niniejszej monografii jest zgłoszenie znaku towarowego w złej wierze. Instytucja ta, jako jedna z bezwzględnych podstaw odmowy rejestracji znaku towarowego oraz unieważnienia prawa ochronnego, pojawiła się w polskim systemie prawnym wraz z wejściem w życie ustawy z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej. Poprzednio, tj. na gruncie ustawy z 31.01.1985 r. o znakach towarowych, występowała co prawda w obowiązujących przepisach, nie została jednak uregulowana odrębnie i zakwalifikowana jako bezwzględna przeszkoda rejestracji znaku towarowego. Źródłem analizowanej instytucji, przewidzianej obecnie w prawie polskim, jest prawo unijne. Obowiązki konstrukcji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w aktualnym kształcie jest wynikiem implementacji w prawie polskim postanowień pierwszej dyrektywy Rady 89/104/EWG z 21.12.1988 r. mającej na celu zbliżenie ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do znaków towarowych. Polska dokonała transpozycji jej postanowień w analizowanym zakresie jeszcze przed przystąpieniem do Unii Europejskiej.

Regulacja dotycząca złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego przez długi czas miała w prawie Unii Europejskiej charakter fakultatywny dla państw członkowskich. Dopiero na gruncie obecnie obowiązującej dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2436 z 16.12.2015 r. mającej na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych omawiana instytucja stała się obligatoryjna dla państw członkowskich Unii Europejskiej, ale wyłącznie jako podstawa unieważnienia prawa ochronnego. Instytucja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze funkcjonuje także od 1994 r.

w ramach innego aktu prawa unijnego, a mianowicie na gruncie rozporządzenia w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (aktualnie jest to rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1001 z 14.06.2017 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej), jako bezwzględna przyczyna unieważnienia unijnego znaku towarowego.

Przewidziana w dyrektywie 89/104/EWG regulacja dotycząca zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze została implementowana w prawie polskim w Prawie własności przemysłowej z 2000 r., a zatem jeszcze przed formalną akcesją Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. Jednak już wcześniej, na gruncie ustawy o znakach towarowych z 1985 r., istniała w polskim systemie prawnym normatywna konstrukcja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze, choć przesłanka ta nie stanowiła jeszcze wtedy samodzielnej podstawy odmowy rejestracji bądź unieważnienia prawa do znaku towarowego, lecz pojawiała się w przepisach dotyczących innych zagadnień. Natomiast polska nauka prawa oraz orzecznictwo wypracowały na gruncie przepisu art. 8 pkt 1 u.z.t. stanowisko, zgodnie z którym zgłoszenie w złej wierze stanowi jedną z postaci wadliwości zgłoszenia znaku towarowego oraz przesłankę unieważnienia prawa z rejestracji, sytuowaną w obrębie przeszkody rejestracji uregulowanej we wspomnianym przepisie, polegającej na sprzeczności znaku towarowego z zasadami współżycia społecznego. Zgłoszenie znaku towarowego w złej wierze było ówczesnie pojmowane jako kwalifikowana postać sprzeczności z zasadami współżycia społecznego, wynikająca z okoliczności podmiotowych dotyczących zgłaszającego.

Od czasu wejścia w życie Prawa własności przemysłowej w 2001 r. zgłoszenie znaku towarowego w złej wierze jest samodzielną konstrukcją normatywną, kwalifikowaną jako bezwzględna podstawa odmowy rejestracji znaku towarowego oraz unieważnienia prawa ochronnego na znak towarowy. Od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, z mocy stosowanego bezpośrednio rozporządzenia w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej, elementem obowiązującego w Polsce prawa jest także regulacja traktująca zgłoszenie w złej wierze jako jedną z bezwzględnych przesłanek unieważnienia prawa z rejestracji unijnego znaku towarowego. W chwili obecnej normatywny status przedmiotowej instytucji jest zatem jednoznaczny.

Za uznaniem zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze za instytucję godną pogłębionej analizy przemawia jej enigmatyczność i nieuchwytność. Instytucja ta, a zwłaszcza zastosowany w jej ramach termin „zła wiara”, która istnieje przy zgłoszeniu znaku do rejestracji, nie doczekały się ani ogólnej definicji normatywnej, ani też dookreślenia zarówno w ramach prawa Unii Europejskiej, jak i co do zasady w regulacjach krajowych państw członkowskich Unii Europejskiej, w tym zwłaszcza w polskim prawie znaków towarowych. Nawet jeśli w poszczególnych regulacjach krajowych przewiduje się doprecyzowanie przesłanki zgłoszenia znaku w złej wierze, nie przybiera ono formy syntetycznej definicji legalnej, lecz polega na określeniu otwartego katalogu przypadków zgłoszenia w złej wierze bądź czynników pozwalających przypisać złą wiarę na gruncie okoliczności konkretnej sprawy. Wyjaśnienie przedmiotowej konstrukcji prawnej pozostawiono zatem w gestii judykatury i nauki prawa. Szczególnie istotną rolę w tym zakresie, z uwagi na wspomnianą genezę instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w państwach członkowskich Unii Europejskiej, pełni orzecznictwo sądów unijnych dotyczące wykładni i stosowania przepisów unijnych aktów prawnych regulujących kwestię zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze.

Z powyższych względów instytucja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze, funkcjonująca w ramach polskiego prawa znaków towarowych, zasługuje na wszechstronne zbadanie. Analiza ta powinna dotyczyć pozycji i znaczenia omawianej konstrukcji w ramach systemu prawa znaków towarowych. W szczególności istotne jest rozważenie, jaki kształt przedmiotowej instytucji wyłania się z wypowiedzi doktryny i orzecznictwa, a także przeprowadzenie krytycznej oceny przyjmowanego dotychczas rozumienia (koncepcji) przesłanki zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w prawie polskim. Analiza powinna dotyczyć sposobu rozumienia instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze zarówno na gruncie ustawy o znakach towarowych z 1985 r., jak i w ramach aktualnie obowiązującego Prawa własności przemysłowej, a także jej pozycji w ramach systemu prawa znaków towarowych. Wymaga to, wobec braku definicji legalnej omawianej przesłanki, uwzględnienia wielu czynników wpływających na rozumienie tej konstrukcji prawnej. W szczególności dotyczy to znaczenia „unijnej” genezy, założeń dotyczących celów i funkcji, statusu normatywnego czy kontekstu syste-

mowego omawianej instytucji, w tym relacji z podstawowymi zasadami systemu znaków towarowych oraz innymi, powiązаныmi rozwiązaniami prawnymi. W szczególności należy zbadać, czy i przy jakich ewentualnie założeniach przesłanka złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego ma charakter autonomiczny, również w kontekście koncepcji dobrej i złej wiary funkcjonującej na gruncie prawa cywilnego. Istotne jest zwłaszcza ustalenie, czy kryteria stwierdzenia zgłoszenia znaku w złej wierze mają charakter subiektywny czy obiektywny.

Uzasadnieniem dla wyboru tematyki rozważań jest wspomniana wcześniej niejednoznaczność konstrukcji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze, zwłaszcza zaś konstytuującego ją pojęcia „zła wiara”, w powiązaniu z istotną rolą i znaczeniem tej instytucji w ramach systemu prawa znaków towarowych. Zgłoszenie znaku w złej wierze stanowi bowiem, na gruncie dyrektyw znakowych, a w konsekwencji w prawie polskim oraz w prawnych systemach krajowych pozostałych państw Unii Europejskiej, bezwzględną przeszkodę rejestracji znaku towarowego¹, której wystąpienie skutkuje koniecznością odmowy rejestracji znaku towarowego. Jednakże instytucja zgłoszenia znaku w złej wierze nie jest wcale konstrukcją oczywistą w prawie znaków towarowych. Jednocześnie przeszkoda ta, oceniana na moment dokonania zgłoszenia, jest przeszkodą nieusuwalną, nie podlega bowiem sanowaniu w żadnych okolicznościach. Na gruncie prawa polskiego przesłanka złej wiary przy zgłoszeniu znaku podlega w postępowaniu w sprawie rejestracji znaku uwzględnieniu z urzędu. Ponadto zgłoszenie znaku towarowego w złej wierze stanowi bezterminową (na gruncie prawa polskiego) podstawę unieważnienia udzielonego już prawa ochronnego na znak towarowy. Unieważnienie prawa ochronnego z powodu złej wiary powoduje uznanie go za niebyłe od początku, a więc wywołuje skutek prawny *ex tunc*. Konsekwencje zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze są zatem bardzo doniosłe. Wystąpienie tej podstawy niedopuszczalności rejestracji może prowadzić do odmowy udzielenia prawa ochronnego bądź jego unicestwienia, bez jakiegokolwiek możliwości usunięcia zaistniałej

¹ Jednakże na gruncie postanowień aktualnie obowiązującej dyrektywy 2015/2436 przesłanka odmowy rejestracji znaku towarowego przewidziana w dyrektywie stanowi regulację o charakterze jedynie fakultatywnym dla państw członkowskich.

wadliwości zgłoszenia znaku towarowego. Wobec tak rygorystycznych skutków zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze wszechstronna analiza tego zagadnienia jest szczególnie potrzebna dla praktyki stosowania prawa, w celu zapewnienia jej jednolitości i przewidywalności. Należy przy tym zaznaczyć brak tego rodzaju kompleksowej (monograficznej) analizy problematyki złej wiary przy zgłoszeniu znaku na gruncie prawa polskiego.

Główny obszar analizy przeprowadzonej w ramach niniejszego opracowania stanowi prawo polskie. Przedmiotem zainteresowania jest bowiem instytucja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w polskim prawie znaków towarowych. Kolejnym obszarem badań, istotnym z uwagi na genezę polskich regulacji oraz wpływ na prawo polskie, jest unijne prawo znaków towarowych, w szczególności postanowienia dyrektyw znakowych stanowiące źródło polskiej regulacji dotyczącej złej wiary przy zgłoszeniu znaku.

W zakresie prawa polskiego analizie poddano przede wszystkim regulacje mieszczące się w obszarze prawa znaków towarowych (jako działu prawa własności przemysłowej). Uwzględniono ponadto regulacje z pozostałego obszaru prawa cywilnego, odwołujące się do kryterium dobrej bądź złej wiary. Badanie dotyczy również polskich regulacji odnoszących się do zwalczania nieuczciwej konkurencji w zakresie relacji między tymi przepisami a konstrukcją zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze. Natomiast zagadnienia proceduralne związane ze stosowaniem omawianej instytucji zostały ograniczone do omówienia zasadniczych kwestii w zakresie dotyczącym sposobu badania oraz konsekwencji wystąpienia złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego, przedstawionych w ramach poszczególnych rozdziałów dotyczących wspomnianych systemów prawnych.

W aspekcie czasowym polskie regulacje z zakresu prawa znaków towarowych poddano analizie od momentu wejścia w życie ustawy o znakach towarowych z 1985 r., w której po raz pierwszy pojawiła się konstrukcja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze. Największą uwagę, co oczywiste, poświęcono natomiast obowiązującej od 2001 r., z pewnymi zmianami, regulacji zawartej w postanowieniach Prawa własności

przemysłowej. Natomiast analiza prawa unijnego dotyczy okresu od uchwalenia dyrektywy 89/104/EWG oraz – kilka lat później – rozporządzenia Rady (WE) nr 40/94 z 20.12.1993 r. w sprawie wspólnotowego znaku towarowego.

W opracowaniu przyjęto następującą logikę wyводу, uzewnętrzniającą się w jego strukturze, tj. w podziale na rozdziały. Po krótkim wprowadzeniu do problematyki, w rozdziale I przedstawiono ujęcie kryteriów dobrej i złej wiary na gruncie polskiego prawa cywilnego. Rozdział II dotyczy instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w prawie unijnym. W rozdziale III omówiono sposób rozumienia przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku towarowego w prawie polskim. Rozdziały IV i V mają na celu przybliżenie instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w kontekście systemowym polskiego prawa znaków towarowych. Rozdział IV dotyczy normatywnego charakteru oraz skutków prawnych omawianej instytucji. W rozdziale V przedstawiono zaś instytucję zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w szerszym kontekście systemowym, w ramach polskiego prawa znaków towarowych oraz poza nim. Wreszcie rozdział VI zawiera podsumowanie przeprowadzonej analizy oraz przedstawienie wniosków z niej płynących.

Stanowiąca przedmiot niniejszego opracowania analiza prowadzi do próby sformułowania wniosków dotyczących zastanego oraz pożądanego kształtu (znaczenia i pozycji systemowej) instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze nie tylko w sensie teoretycznym, ale i w aspekcie funkcjonowania tej konstrukcji w polskim prawie znaków towarowych, a zatem zagadnień związanych z jej wykładnią oraz stosowaniem w praktyce. Monografia ma dać zatem odpowiedź na pytanie, jak powinno się rozumieć i sytuować przesłankę złej wiary przy zgłoszeniu znaku, tak by posiadała ona samodzielne znaczenie prawne oraz stanowiła narzędzie przydatne dla praktycznej realizacji założonych przy jej wprowadzaniu celów.

Problemem, którego analizie ma służyć opracowanie, jest kwestia znaczenia, pozycji systemowej i sposobu funkcjonowania w praktyce instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze w prawie polskim, przy

uwzględnieniu prawa unijnego. Do zagadnień szczegółowych, składających się na wspomniane wyżej kwestie, należy zaliczyć w szczególności:

- 1) relację przesłanki złej wiary na gruncie prawa znaków towarowych, jako elementu instytucji zgłoszenia znaku w złej wierze, do sposobu ujęcia (koncepcji) kryteriów dobrej i złej wiary na gruncie prawa cywilnego;
- 2) zastosowanie w prawie znaków towarowych, w związku z funkcjonowaniem instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze, domniemania dobrej wiary przewidzianego w art. 7 k.c.;
- 3) potrzebę wprowadzenia w prawie polskim definicji legalnej zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze czy też pojęcia „zła wiara” na potrzeby tej instytucji bądź potrzebę normatywnego dookreślenia przedmiotowej konstrukcji prawnej przez sprecyzowanie kryteriów przyjęcia istnienia złej wiary lub kategorii przypadków kwalifikowanych jako zgłoszenie w złej wierze;
- 4) kwestię rozumienia złej wiary przy zgłoszeniu znaku – sposobu i kryteriów (czynników) jej oceny, w razie przyjęcia braku potrzeby wprowadzania ogólnej definicji legalnej czy innego normatywnego dookreślenia przesłanki złej wiary;
- 5) relację instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze wobec instytucji znaku towarowego zgłoszonego na rzecz agenta czy przedstawiciela, bez zgody właściciela znaku (art. 6septies konwencji paryskiej, art. 161 p.w.p.);
- 6) systemową pozycję instytucji zgłoszenia znaku w złej wierze w prawie znaków towarowych, w tym zwłaszcza:
 - a) status instytucji zgłoszenia znaku w złej wierze w ramach katalogu bezwzględnych podstaw odmowy rejestracji i podstaw unieważnienia,
 - b) zasadność zmiany kwalifikacji przesłanki złej wiary przy zgłoszeniu znaku z przesłanki bezwzględnej na przesłankę o charakterze względnym lub samoistnym,
 - c) relację instytucji zgłoszenia znaku w złej wierze do podstawowych zasad prawa znaków towarowych: zasady uzyskiwania ochrony (prawa do znaku) przez rejestrację, zasady pierwszeństwa, zasady terytorialności,

- d) zgłoszenie znaku w złej wierze jako mechanizmu rozstrzygnięcia kolizji praw i interesów, a zatem środka ochrony prawnie respektowanych interesów osób trzecich,
 - e) relację analizowanej instytucji z innymi instytucjami prawa znaków towarowych, w szczególności ochroną pierwszego użytkownika znaku towarowego (art. 160 p.w.p.) oraz obowiązkiem (i zamiarem) używania znaku towarowego;
- 7) relację instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze do regulacji dotyczących zwalczania nieuczciwej konkurencji;
- 8) potrzebę (zasadność) wprowadzenia zmian w obowiązujących przepisach polskiego prawa w zakresie obowiązku oceny i uwzględniania przeszkody złej wiary przy zgłoszeniu przez Urząd Patentowy RP z urzędu w postępowaniu w sprawie udzielenia prawa ochronnego oraz kwestię zasadności zawężenia uwzględniania tej przesłanki w postępowaniu w przedmiocie udzielenia prawa do oczywistych przypadków złej wiary.

Rozdział I

UJĘCIE DOBREJ I ZŁEJ WIARY NA GRUNCIE PRAWA CYWILNEGO

1. Cywilistyczne ujęcie dobrej i złej wiary

Przedmiotem analizy w niniejszym opracowaniu jest instytucja zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze, przewidziana w prawie znaków towarowych czy szerzej – w prawie własności przemysłowej. Wspominane dziedziny prawa zalicza się, z uwagi na przeważający charakter regulacji, do zakresu prawa cywilnego, uznając prawo własności przemysłowej za samodzielny dział prawa cywilnego¹, choć obejmuje on także unormowania o odmiennej charakterystyce. Natomiast na potrzeby analizy prowadzonej w monografii, przez pojęcie „prawo cywilne” rozumiane są regulacje zawarte przede wszystkim w Kodeksie cywilnym, a także w szczególnych aktach prawnych zawierających przepisy o cywilnoprawnej naturze.

Na potrzeby analizy instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze, w szczególności w celu przybliżenia pojęcia „zła wiara”, stanowiącego kluczowy element tej konstrukcji, zasadne jest potraktowanie

¹ Por. A. Wolter [w:] A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 38–39; R. Skubisz, *Własność przemysłowa w systemie prawa* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 14A. *Prawo własności przemysłowej*, red. R. Skubisz, Warszawa 2017, nb 152, s. 84; J. Szczotka [w:] T. Demendecki, A. Niewęglowski, J.J. Sitko, J. Szczotka, G. Tylec, *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, LEX 2015, art. 1.

jako punktu wyjścia tradycyjnego znaczenia przeciwstawianych sobie pojęć „dobra wiara” i „zła wiara” na gruncie prawa cywilnego, a więc przede wszystkim w ramach regulacji zawartych w Kodeksie cywilnym. W Kodeksie cywilnym brak, co prawda, definicji legalnej wskazanych wyżej terminów, jednakże na gruncie jego postanowień, w szczególności zaś przepisu art. 7, który ma najbardziej ogólny charakter spośród regulacji odwołujących się do dobrej lub złej wiary, zostały wykształcone orzecznicze i doktrynalne koncepcje (ujęcia) dotyczące przedmiotowych przesłanek, wymagające wnikliwego rozważenia.

Analiza cywilistycznego ujęcia kryteriów dobrej i złej wiary powinna zatem stanowić podstawę i punkt wyjścia dla zbadania instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze. Służyć ma ona dokonaniu oceny, czy klasyczne, cywilistyczne ujęcie złej wiary jest przydatne dla wyjaśnienia przesłanki złej wiary jako elementu konstrukcyjnego instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze, w szczególności, czy są to konstrukcje prawne tożsame co do swego znaczenia i funkcji, czy też może w jakiś sposób powiązane, czy może wreszcie konstrukcje względem siebie całkowicie autonomiczne.

Rozważania przeprowadzone w niniejszym rozdziale mają zatem za zadanie stworzenie podstawy dla udzielenia, w dalszej części opracowania, odpowiedzi na pytanie, czy na potrzeby stosowania instytucji zgłoszenia znaku towarowego w złej wierze należy się posługiwać ogólnym, cywilistycznym rozumieniem przesłanki złej wiary jako przeciwieństwa dobrej wiary czy też powinno się wypracować w tym zakresie odrębne, autonomiczne rozumienie tego kryterium, adekwatne w obszarze prawa znaków towarowych?

2. Pojęcia „dobra wiara” oraz „zła wiara” jako element konstrukcyjny norm prawa cywilnego

Przesłanka dobrej wiary (łac. *bona fides*), czyli instytucja prawna występująca już na gruncie prawa rzymskiego, ma doniosłe znaczenie w prawie cywilnym jako środek ochrony uczestników obrotu oraz me-

chanizm rozwiązywania sytuacji konfliktowych². Ochrona dobrej wiary jest często postrzegana jako jedna z kluczowych zasad prawa cywilnego³. Wykorzystywane w jej ramach, przeciwstawiane sobie pojęcia złej i dobrej wiary pełnią w obrocie prawnym istotne funkcje. Konstrukcja dobrej i złej wiary również we współczesnych porządkach prawnych stanowi bowiem istotne narzędzie analizy skutków prawnych zachowań poszczególnych uczestników obrotu⁴. Jak celnie wskazał I. Nestoruk, kryterium dobrej wiary jest wyrazem pewnej ogólniejszej potrzeby, a mianowicie konieczności ochrony zaufania w stosunkach międzyludzkich zarówno w wymiarze prywatnym, jak i publicznym⁵. Dobra wiara jako generalna klauzula słusznościowa⁶ ma w prawie cywilnym w szczególności znaczenie jako mechanizm interpretacji oraz instrument korygowania lub uzupełniania treści czynności prawnych, a także jako kryterium oceny ich skutków. Konstrukcja ta, jak wskazuje K. Doliwa, pozwala w ramach obowiązujących regulacji rozwijać prawo cywilne w pożądanym kierunku, wyznaczanych pewnymi założeniami aksjologicznymi⁷.

Z przedstawionych wyżej względów zagadnienia związane z dobrą i złą wiarą są przedmiotem szerokiej dyskusji w piśmiennictwie, a także licznych wypowiedzi sądów cywilnych, w tym Sądu Najwyższego⁸. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na fakt, że przesłanka dobrej czy złej wiary jest z jednej strony elementem konstrukcyjnym różnych instytucji prawa, zwrotem języka prawnego występującym w wielu przepisach Kodeksu cywilnego oraz innych aktów prawnych, z drugiej zaś strony pojęciem stanowiącym przedmiot badań nauki prawa⁹. W pierwszym

² Tak J. Gajda, *Pojęcie dobrej wiary w przepisach polskiego kodeksu cywilnego*, „Studia Prawnicze” 1997/2, s. 39.

³ Por. B. Jelonek-Jarco, *Rękopisma wiary publicznej ksiąg wieczystych*, Warszawa 2011, pkt 5.1.

⁴ Tak I. Nestoruk, „Zła wiara” jako kryterium rozstrzygania kolizji nazwy domowej ze znakiem towarowym na przykładzie regulacji ACPA oraz UDRP [w:] *Własność intelektualna w obrocie elektronicznym*, red. J. Kępiński, R. Klafkowska-Waśniowska, R. Sikorski, Warszawa 2015, s. 189.

⁵ Zob. I. Nestoruk, „Zła wiara”..., s. 189.

⁶ Tak K. Doliwa, *Dobra wiara jako wyrażenie języka prawnego*, M. Praw. 2008/6, s. 3.

⁷ Por. K. Doliwa, *Dobra wiara*..., s. 3.

⁸ Por. J. Gajda, *Pojęcie*..., s. 39.

⁹ Tak K. Doliwa, *Dobra wiara*..., s. 5.

przypadku, gdy dobra lub zła wiara stanowi znamię hipotezy normy prawnej, a zatem wskazuje na element stanu faktycznego podlegającego ocenie sądu, dobra bądź zła wiara winna być rozumiana swoiście, z uwzględnieniem funkcji pełnionej w ramach konkretnej instytucji. Natomiast w drugiej z wymienionych płaszczyzn do ogólnej definicji dobrej wiary dochodzi się w drodze analizy doktrynalnej, przez dokonanie uogólnienia normatywnych cech, funkcji oraz skutków poszczególnych przypadków zastosowania kryterium dobrej bądź złej wiary. Konstrukcja dobrej lub złej wiary na gruncie prawa cywilnego pełni zwykle rolę warunku prawnego (łac. *conditio iuris*), a więc stanowi przesłankę powstania, zmiany lub ustania stosunku cywilnoprawnego. Dobra wiara jako pojęcie języka prawnego, stanowiąca przedmiot badań nauki prawa, w ramach dokonywanej analizy jest poddawana różnorodnym zabiegom klasyfikacyjnym, badana z punktu widzenia spełnianych funkcji, wreszcie oceniana z punktu widzenia językowego, między innymi w celu ustalenia, jaki charakter prawny mają przepisy prawa cywilnego posługujące się określeniami „dobra wiara” bądź „zła wiara”¹⁰.

Polski prawodawca wykorzystuje konstrukcję dobrej lub złej wiary w ramach różnorodnych regulacji określających zwłaszcza zasady nabywania lub utraty praw podmiotowych. W Kodeksie cywilnym centralne miejsce zajmuje zasada domniemania dobrej wiary, przewidziana w art. 7¹¹.

Do kryterium dobrej lub złej wiary odsyłają liczne przepisy Kodeksu cywilnego oraz ustaw szczególnych z obszaru prawa cywilnego, a także aktów normatywnych z zakresu innych dziedzin prawa. W doktrynie prawa cywilnego tradycyjnie wyróżnia się kilka grup takich regulacji¹². W piśmiennictwie wyodrębnia się najliczniejszą grupę przepisów posługujących się wspomnianymi kryteriami, tj. kategorię regulacji nieokreślających wprost przesłanek, od których uzależnione jest istnienie

¹⁰ Zob. K. Doliwa, *Dobra wiara...*, s. 5.

¹¹ Zasadnie wskazuje I. Nestoruk: „Rozwiązanie to, jak słusznie zauważono w literaturze, czyni z przeciwieństwa „dobrej wiary”, a mianowicie z kryterium „złej wiary” (łac. *mala fides*), jeszcze ciekawszy przedmiot analizy”. Zob. I. Nestoruk, „Zła wiara”..., s. 189.

¹² Zob. S. Grzybowski [w:] *System prawa cywilnego*, t. I. *Część ogólna*, red. S. Grzybowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985, s. 278–280.

dobrej lub złej wiary¹³. Do drugiej, niezbyt licznej grupy zaliczane są natomiast przepisy również nieokreślające wprost warunków, od których jest uzależnione wystąpienie dobrej lub złej wiary, ale zrównujące skutki złej wiary z rażącym niedbalstwem bądź lekkomyślnością¹⁴. Z kolei do trzeciej, najmniej licznej grupy regulacji zalicza się w doktrynie przepisy wprost definiujące złą wiarę na potrzeby stosowania danej instytucji¹⁵. Wreszcie tradycyjnie wyróżnia się czwartą grupę przypadków, w której znajdują się przepisy nieposługujące się wprost pojęciem dobrej lub złej wiary, ale łączące niekorzystne dla danej osoby skutki prawne z okolicznościami kojarzonymi w doktrynie z tymi pojęciami, tj. z faktem, że dana osoba o określonych okolicznościach wiedziała (por. np. art. 59, art. 86 § 2, art. 387 § 2, art. 408 § 2, art. 512, art. 524 § 2, art. 530, 575, 623, 737, art. 806 § 2, art. 884 § 2, art. 1032 § 2 k.c.) bądź wiedziała lub z łatwością mogła się o nich dowiedzieć (zob. np. art. 84 § 1, art. 105, art. 384 § 2, art. 721, 877 k.c.), czy też wiedziała lub z zachowaniem należytej staranności mogła się o nich dowiedzieć (por. np. art. 527 § 1, art. 537 § 3, art. 625 i art. 806 § 2 k.c.) bądź też nie wiedziała mimo zachowania należytej staranności (por. art. 554 k.c.) czy wreszcie działała ze świadomością (lub w zamiarze) pokrzywdzenia określonych

¹³ Do tej grupy należą przykładowo następujące przepisy Kodeksu cywilnego: art. 83 § 2, art. 92 § 2, art. 169 § 1, art. 170, art. 172 § 1 i 2, art. 174, 176 § 1, art. 192 § 2, art. 224–228, art. 231 § 1, art. 310, 342, art. 344 § 1, art. 464, 885–886, art. 918 § 2, art. 1028; a także przepisy innych aktów prawnych: art. 20 § 1, art. 21 i 38 k.r.o.; art. 478 i 848 k.p.c.; art. 95 pkt 2 u.g.n.; art. 78 § 2, art. 112 § 4, art. 254 § 2, art. 287 § 2, art. 295 § 4, art. 350 § 1, art. 469 § 3, art. 486 § 4 k.s.h.; art. 108 ustawy z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2021 r. poz. 2439); art. 34 ust. 1 i 2 ustawy z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1520 ze zm.); art. 2 ust. 3 ustawa z 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (Dz.U. z 2018 r. poz. 2017); art. 14 i 17 ust. 2 ustawy z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1683 ze zm.) oraz art. 12 ust. 1 pkt 2 ustawy z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 1914). Por. m.in. K. Pietrzykowski [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1. *Komentarz do artykułów 1–449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski, Legalis 2018, art. 7, nb 9–12; M. Gutowski [w:] *Kodeks cywilny*, t. I. *Komentarz. Art. 1–449*¹¹, red. M. Gutowski, Legalis 2018, art. 7, nb 11; S. Dmowski [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2011, s. 67–68, nb 6–11.

¹⁴ Do tej grupy można zaliczyć: art. 13 i 21 ustawy z 28.04.1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 462); art. 10 i art. 16 ust. 2 ustawy z 28.04.1936 r. – Prawo weksłowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282) – niedbalstwo; art. 255 i art. 545 § 4 k.p.c. – lekkomyślność.

¹⁵ Do tej grupy należą: art. 6 ust. 2 u.k.w.h., art. 20 § 2 k.r.o.

osób (zob. np. art. 527 § 1 i 3, art. 529, 530 k.c.). Wedle stanowiska piśmiennictwa normatywny sens i funkcja wskazanych wyżej przepisów Kodeksu cywilnego, a także podobnych regulacji innych aktów prawnych, odpowiadają znaczeniu i funkcji regulacji odsyłających wprost do pojęcia dobrej lub złej wiary¹⁶.

3. Funkcje przesłanek dobrej lub złej wiary w obszarze prawa cywilnego

Na podstawie analizy przepisów prawnych zawierających w swej treści wyrażenia „dobra wiara” lub „zła wiara” oraz praktyki ich stosowania można wyróżnić dwie podstawowe funkcje instytucji znamienia dobrej lub złej wiary¹⁷. Po pierwsze dobra wiara spełnia funkcję ochronną, stanowiąc *sui generis* gwarancję bezpieczeństwa obrotu cywilnoprawnego¹⁸. W tym obszarze można wskazać na takie instytucje, jak w szczególności: zachowanie ważności i skuteczności czynności prawnej dokonanej na podstawie pozornego oświadczenia woli (art. 83 § 2 k.c.) czy nabycie własności rzeczy od nieuprawnionego (art. 169 k.c.) oraz zasiedzenie (art. 172 i n. k.c.). Po drugie według poglądów formułowanych w literaturze przedmiotu dobra wiara, przede wszystkim w swym wymiarze obiektywnym¹⁹, zapewnia obecność elementu słusznościowego w prawie obowiązującym.

Dobra lub zła wiara jako konstrukcja wykorzystywana na gruncie prawa cywilnego pełni więc niewątpliwie doniosłą rolę. Przesłanka dobrej wiary spełnia przede wszystkim, w zakresie wyznaczonym poszczególnymi postanowieniami aktów normatywnych, funkcję czynnika regulującego obrót cywilnoprawny przez ochronę interesu tych jego uczestników, którzy z uwagi na działanie w dobrej wierze na tę ochronę zasługują.

¹⁶ Zob. K. Pietrzykowski [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1..., red. K. Pietrzykowski, Legalis 2018, art. 7, nb 12; S. Dmowski [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz...*, 2011, s. 68.

¹⁷ Por. K. Doliwa, *Dobra wiara...*, s. 3–4; zob. też B. Jelonek-Jarco, *Rękojmia...*, pkt 5.1.

¹⁸ Por. K. Doliwa, *Dobra wiara...*, s. 3–4.

¹⁹ W obecnym stanie prawnym w poglądzie tym chodzić może jednak wyłącznie o przepisy prawa cywilnego niezawierające w swej treści wyrażenia „dobra wiara” (czy „zła wiara”).

Kryterium dobrej wiary służy zatem rozstrzyganiu różnorodnych sporów, głównie o charakterze majątkowym²⁰.

Podstawowa funkcja dobrej wiary w prawie cywilnym to funkcja ochronna. Podmiot działający w obrocie cywilnoprawnym, będący w dobrej wierze, jest bowiem chroniony z uwagi na swą dobrą wiarę, co oznacza, że nie dotyczą go negatywne skutki czy też uzyskuje jakąś korzyść. W tym sensie dobra wiara, rozumiana jako stan świadomości uczestnika obrotu, wywiera wpływ na ocenę skutków co do zasady obiektywnego zdarzenia prawnego, skierowanego na powstanie, zmianę lub ustanie jakiegoś skutku cywilnoprawnego (np. umownego nabycia własności rzeczy ruchomej – art. 169 k.c.). W omawianej funkcji dobra wiara koryguje obiektywne zjawiska zewnętrzne (np. zawarcie umowy z osobą nieuprawnioną do rozporządzania rzeczą) przez uwzględnienie subiektywnego zjawiska wewnętrznego. Jej sensem jest zatem ochrona zaufania uczestnika obrotu (np. nabywcy) do obiektywnie obserwowalnej postaci zdarzeń. Ochrona dobrej wiary pełni w konsekwencji rolę mechanizmu zapewnienia bezpieczeństwa obrotu cywilnoprawnego²¹.

W piśmiennictwie A. Kunicki zwraca uwagę na wielokierunkowość oddziaływania ochronnego przesłanki dobrej wiary²². Konstrukcja dobrej wiary pełni bowiem na gruncie prawa cywilnego różne role. Na przykład w niektórych przypadkach dobra wiara stanowi jeden z koniecznych elementów stanu faktycznego będącego podstawą do nabycia prawa (por. np. art. 174 k.c.) lub jest tylko czynnikiem przyspieszającym nabycie prawa (zob. np. art. 172 § 1 k.c.) czy wreszcie w pewnych sytuacjach kryterium dobrej wiary pełni funkcję korygującą skutki zdarzeń prawnych (por. art. 169 § 1, art. 1028 k.c.)²³. To właśnie funkcja korekcyjna dotycząca skutków czynności prawnej jest traktowana jako najbardziej

²⁰ Por. B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *Glosa do orz. SN z 24 X 1972 r.*, PiP 1975/7, s. 170.

²¹ Zob. S. Grzybowski [w:] *System prawa cywilnego*, t. I..., red. S. Grzybowski, s. 273.

²² Por. A. Kunicki, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 7.05.1971 r.*, I CR 302/71, „Nowe Prawo” 1973/4, s. 584.

²³ Por. A. Kunicki, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 7.05.1971 r.*, I CR 302/71, s. 584; por. też B. Jelonek-Jarco, *Rękopis...*, pkt 5.1.

doniosła rola przesłanki dobrej wiary²⁴. Powołany wyżej autor zwraca w tym kontekście uwagę na fakt, że co do zasady skutki prawne zdarzeń wynikają z obiektywnego stanu zewnętrznego. Natomiast, jeżeli ustawa w pewnych wypadkach odwołuje się do dobrej wiary jako elementu subiektywnego, należy taki przypadek traktować jako wyjątek od przywołanej zasady²⁵.

Dobra wiara spełnia ponadto funkcję kryterium oceny zgodności postępowania uczestnika obrotu z wymaganym przez prawo standardem. Rolę taką przypisuje się w doktrynie zwłaszcza dobrej wierze w rozumieniu obiektywnym²⁶. Obecność w prawie pozytywnym dobrej wiary, czy to w postaci kryterium obiektywnego – klauzuli generalnej (np. przez odwołanie się do zasad współżycia społecznego lub dobrych obyczajów), czy też w ujęciu subiektywnym jako stanu świadomości podmiotu prawa podlegającego ochronie, stanowi formę realizacji rzymskiej maksymy, zgodnie z którą prawo jest sztuką tego, co dobre i słuszne (*ius est ars boni et aequi*)²⁷. Przesłanka dobrej wiary w swej drugiej funkcji stanowi zatem jeden z przejawów uwzględnienia w prawie pozytywnym elementu słuszności jako wskazówki wyznaczającej kierunek interpretacji obowiązujących przepisów. Dobra wiara, rozumiana jako generalna klauzula o charakterze słusznościowym, pełni w takim przypadku rolę kryterium interpretacji treści czynności prawnych bądź też mechanizmu ich korekty. Wspomniana funkcja dobrej wiary sprowadza się zatem do umożliwienia rozwoju prawa cywilnego, w ramach obowiązujących przepisów, z uwzględnieniem przyjętych założeń aksjologicznych (por. zwłaszcza art. 58 § 2 k.c.).

²⁴ Zob. A. Kunicki, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 7.05.1971 r.*, I CR 302/71, s. 584; K. Doliwa, *Dobra wiara...*, s. 4.

²⁵ Por. A. Kunicki, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 7.05.1971 r.*, I CR 302/71, s. 584; por. też B. Jelonek-Jarco, *Rękojmia...*, pkt 5.1.

²⁶ Jak zaznaczono już wcześniej, w obecnym stanie prawnym w stanowiskach tych może chodzić jednak wyłącznie o przepisy prawa cywilnego niezawierające w swej treści wyrażenia „dobra wiara” (czy „zła wiara”).

²⁷ Por. K. Doliwa, *Dobra wiara...*, s. 4.

4. Ochrona dobrej wiary

Ze sformułowania zawartego w art. 7 k.c. („jeżeli ustawa uzależnia skutki prawne od dobrej lub złej wiary”) wynika, że nie ma w prawie polskim ogólnej zasady ochrony dobrej wiary, która polegałaby na objęciu ochroną każdej osoby działającej w dobrej wierze, tj. również w usprawiedliwionym błędzie co do stanu prawnego (np. co do uprawnienia kontrahenta). Ogólną regułą jest bowiem, jak już nadmieniono, obiektywna ocena skutków zdarzeń prawnych, natomiast uwzględnianie w tej ocenie subiektywnego przekonania podmiotu prawa ma charakter wyjątkowy²⁸. Stanowisko takie zajął też J. Gajda, który podkreślił, że w przepisach Kodeksu cywilnego brak postanowienia przewidującego generalnie ochronę dobrej wiary²⁹. Dobra wiara jest zatem chroniona jedynie w sytuacjach wyraźnie przewidzianych przez ustawę³⁰. W świetle brzmienia art. 7 k.c. dobra wiara jest chroniona jedynie w tych przypadkach, gdy przepisy Kodeksu cywilnego bądź innych aktów prawnych o cywilnoprawnym charakterze posługują się konstrukcją dobrej (bądź złej) wiary jako kryterium, od którego zostały uzależnione skutki prawne³¹.

Każdy przypadek rozbieżności między rzeczywistym stanem rzeczy a przekonaniem o tym stanie po stronie działającego podmiotu może rodzić konflikt interesów i wartości, w szczególności takich wartości jak legalizm czy pewność obrotu prawnego. Po instrument ochrony dobrej wiary ustawodawca sięga wówczas, gdy przyjmuje, że interes osoby działającej w błędnym przekonaniu co do stanu prawnego należy stawiać wyżej niż interes osoby rzeczywiście uprawnionej. Takie wyważenie interesów może wynikać z faktu, że postawa chronionej w ten sposób osoby zasługuje na aprobatę, bądź też z tego, że postawa osoby, na niekorzyść której działa ochrona dobrej wiary, jest oceniana negatywnie. Za ochroną dobrej wiary w poszczególnych przypadkach przemawia też często potrzeba zwiększenia pewności obrotu prawnego,

²⁸ Tak P. Machnikowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2017, art. 7, nb 5 i n.

²⁹ Tak J. Gajda, *Pojęcie...*, s. 45.

³⁰ Por. S. Grzybowski [w:] *System prawa cywilnego*, t. I..., red. S. Grzybowski, s. 287.

³¹ Zob. J. Gajda, *Pojęcie...*, s. 45.

opartej na zaufaniu do obiektywnie dostrzegalnych stanów faktycznych, takich jak na przykład posiadanie³².

W piśmiennictwie przyjmuje się jednak obowiązywanie zasady ochrony dobrej wiary, biorąc pod uwagę znaczenie instytucji dobrej wiary dla systemu prawa cywilnego, a także przedstawione wyżej doniosłe funkcje dobrej wiary, tj. funkcję ochronną oraz funkcję realizacji zasady słuszności w prawie³³. Ochrona osób działających w dobrej wierze jest więc w nauce prawa uznawana za jedną z podstawowych zasad prawa cywilnego³⁴. Przykładowo według K. Doliwy ochrona dobrej wiary to zasada prawa cywilnego, a więc pewna kategoria normy prawnej, wyróżniająca się swoją doniosłością przez wskazanie wartości, jakie prawo cywilne powinno realizować³⁵. Ochrona ta następuje za sprawą domniemania dobrej wiary przewidzianego w art. 7 k.c. W piśmiennictwie wskazuje się także, że *ratio legis* normy ujętej w art. 7 k.c. stanowi założenie, iż podmioty prawa działają w dobrej wierze³⁶. Zasada ochrony dobrej wiary odnosi się zwłaszcza do przypadków odpłatnego uzyskania prawa podmiotowego. Również jednak i w ramach tego stanowiska zastrzega się, że brzmiąca ogólnie zasada ochrony dobrej wiary w rzeczywistości odnosi się jednak do poszczególnych sytuacji, nie zaś do całego systemu prawa cywilnego³⁷.

Warto przytoczyć trafną charakterystykę zasady ochrony dobrej wiary, sformułowaną przez A. Kunickiego. Autor stanął na stanowisku, że: „Każde zdarzenie o znaczeniu prawnym wywołuje określone skutki prawne. Ustawa łączy te skutki z obiektywnym stanem rzeczy. Zjawiska subiektywne, w szczególności mylne wyobrażenia, mniemania bądź

³² Zob. szerzej P. Machnikowski, *Prawne instrumenty ochrony zaufania przy zawieraniu umowy*, Wrocław 2010.

³³ Por. K. Doliwa, *Dobra wiara...*, s. 4.

³⁴ Tak A. Wolter [w:] A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo...*, s. 33; por. też P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna. Własność i inne prawa rzeczowe*, red. K. Osajda, Legalis 2017, art. 7, nb 12.

³⁵ Por. K. Doliwa, *Dobra wiara...*, s. 4.

³⁶ Zob. P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. K. Osajda, Legalis 2017.

³⁷ P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. K. Osajda, Legalis 2017.

przekonania, leżą poza sferą przyczyn tych skutków. Zdarzenie prawne jest zjawiskiem obiektywnym i wywołuje skutki prawne niezależnie od przeżyć psychicznych uczestników tego zdarzenia. Niekiedy jednak ustawa liczy się z przeżyciami wewnętrznymi, przypisując im rolę czynnika korygującego skutki zdarzenia. Jeżeli tym czynnikiem jest dobra wiara, mówimy wówczas o wypadku ochrony dobrej wiary. Zadaniem tej ochrony w odniesieniu do zdarzeń, które prowadzą do nabycia prawa, jest zapewnienie tzw. bezpieczeństwa obrotu. To zabezpieczenie obrotu uzyskuje się w ten sposób, że w konkretnym wypadku, przewidzianym przez ustawę, koryguje się na korzyść działającego w dobrej wierze skutki prawne, jakie ustawa wiąże z danym zdarzeniem”³⁸.

W ramach regulacji prawa cywilnego działanie norm chroniących dobrą wiarę polega przeważnie na tym, że stan faktyczny, który oceniany obiektywnie nie wywołałby skutku prawnego, wywołuje ten skutek ze względu na dobrą wiarę chronionego podmiotu³⁹. Efekt takiego przepisu może też polegać na tym, że ze względu na dobrą wiarę uczestnika obrotu powstaje inny skutek prawny niż ten, który wiązałby się z danym stanem faktycznym ocenianym obiektywnie. W tym kontekście P. Machnikowski zwraca uwagę, że mimo iż w przepisie art. 7 k.c. mowa o uzależnieniu skutków prawnych od dobrej lub złej wiary, niemal wszystkie przepisy szczególne, do których znajduje zastosowanie przedmiotowe domniemanie, uzależniają skutki prawne od dobrej, a nie od złej wiary⁴⁰.

³⁸ Zob. A. Kunicki, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 7.05.1971 r.*, I CR 302/71, s. 583–584.

³⁹ Por. P. Machnikowski [w:] *Kodeks...*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2017, art. 7, nb 5.

⁴⁰ P. Machnikowski [w:] *Kodeks...*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2017, art. 7, nb 5.

5. Brak systemowej definicji legalnej pojęć „dobra wiara” lub „zła wiara” w polskim prawie cywilnym i jego konsekwencje

W polskim prawie cywilnym brak ogólnej, powszechnej, systemowej definicji pojęć „dobra wiara” czy „zła wiara”. W szczególności Kodeks cywilny nie definiuje przesłanek dobrej lub złej wiary⁴¹. Najbardziej ogólnym przepisem odwołującym się do kryteriów dobrej i złej wiary, stanowiącym niejako ramę dla regulacji szczególnych, jest art. 7 k.c. Zgodnie z jego treścią, jeżeli ustawa uzależnia skutki prawne od dobrej lub złej wiary, domniemywa się istnienie dobrej wiary. Również jednak i ta ogólna regulacja nie zawiera definicji użytych w niej kategorii dobrej i złej wiary.

Jak wskazuje się w piśmiennictwie, pojęcia dobrej i złej wiary oznaczają pewne stany psychiczne podmiotu prawa cywilnego, niekiedy połączone z negatywną oceną jego postępowania. Pojęcia te nie posiadają jednak, jak wspomniano, definicji legalnej o powszechnym zastosowaniu⁴². Również zdecydowana większość obowiązujących regulacji posługujących się konstrukcjami dobrej lub złej wiary nie zawiera żadnych wskazówek co do rozumienia tych terminów. Wymagały one zatem zdefiniowania przez naukę prawa i judykaturę⁴³.

W Kodeksie cywilnym występują natomiast regulacje posługujące się kryterium dobrej (lub złej) wiary bez ich zdefiniowania, dotyczące rozmaitych stanów faktycznych⁴⁴. Pojawia się zatem pytanie, czy możliwe jest przyjęcie jednego (jednolitego) rozumienia analizowanych pojęć. W doktrynie prezentowane są różne stanowiska w przedmiotowej kwestii. Wedle jednego jednolite, ogólne kryterium dobrej wiary na grun-

⁴¹ Por. J. Gajda, *Pojęcie...*, s. 45; por. też B. Jelonek-Jarco, *Rękojmia...*, pkt 5.1; S. Dmowski [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz...*, 2011, s. 67.

⁴² Por. P. Machnikowski [w:] *Kodeks...*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2017, art. 7, nb 1.

⁴³ Zob. szerzej B. Janiszewska, *Klauzula generalna dobrych obyczajów w znowelizowanych przepisach kodeksu cywilnego*, PPH 2003/10.

⁴⁴ Por. J. Gajda, *Pojęcie...*, s. 49.

cie prawa cywilnego byłoby zawodne. Decydujące są bowiem zawsze okoliczności konkretnego przypadku, na kanwie których znaczenie kryterium dobrej lub złej wiary należy ustalać w drodze wykładni⁴⁵. Zwraca się też uwagę, że pojęcie dobrej wiary w praktyce może być różnie rozumiane na tle poszczególnych przepisów⁴⁶. W ramach tej grupy stanowisk wskazuje się ponadto, że pojęcie dobrej wiary zależy od konkretnej sytuacji prawnej. Stan świadomości określany jako dobra wiara nie jest bowiem stanem zawsze tej samej treści. Konkretnie jego znaczenie zależy od konstrukcji normatywnej odnoszącej się do danej sytuacji prawnej⁴⁷.

Natomiast według innej grupy stanowisk, w ramach prawa cywilnego trzeba się oprzeć na przyjętym w doktrynie ogólnym pojęciu dobrej (bądź złej) wiary, jedynie odpowiednio modyfikowanym na tle wykładni konkretnej regulacji⁴⁸. W tym kontekście podnosi się, że wobec braku szczególnych wskazań w treści konkretnych przepisów, należy przyjąć, iż identyczne wyrażenia użyte w różnych postanowieniach Kodeksu cywilnego mają to samo znaczenie⁴⁹. Na gruncie przedmiotowych koncepcji przyjmuje się zatem, że możliwe jest sformułowanie jednolitych wskazówek dotyczących rozumienia przedmiotowych przesłanek, które będą miarodajne we wszystkich przypadkach posłużenia się pojęciem dobrej (bądź złej) wiary w Kodeksie cywilnym czy innych aktach normatywnych z obszaru prawa cywilnego.

Według J. Gajdy trafny jest ostatni z przedstawionych poglądów⁵⁰. Jego zdaniem w przypadku sformułowania ogólnego pojęcia dobrej wiary

⁴⁵ Tak A. Wolter, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1986, s. 389.

⁴⁶ Tak K. Pietrzykowski [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1..., red. K. Pietrzykowski, Legalis 2018, art. 7, nb 13.

⁴⁷ Tak M. Gutowski [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1..., red. M. Gutowski, Legalis 2018, art. 7, nb 9.

⁴⁸ Zob. S. Grzybowski [w:] *System prawa cywilnego*, t. I..., red. S. Grzybowski, s. 278; analogicznie K. Przybyłowski, *Dobra wiara w polskim prawie cywilnym (ogólne uwagi o pojęciu)*, „Studia Cywilistyczne” 1970/XV, s. 16–17.

⁴⁹ Por. K. Przybyłowski, *Dobra wiara...*, s. 16–17; por. też M. Gutowski [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1..., red. M. Gutowski, Legalis 2018, art. 7, nb 22 i n., wedle którego należy postulować jednolitą wykładnię art. 7 k.c.

⁵⁰ Por. J. Gajda, *Pojęcie...*, s. 49.

można dokonywać swoistej subsumpcji dobrej wiary związanej z daną sytuacją do przyjętego, ogólnego pojęcia. Istota dobrej wiary pozostaje w tych przypadkach taka sama, natomiast potrzeba pewnych modyfikacji wynika z odmienności stanów faktycznych objętych hipotezą konkretnych norm. Powyższa koncepcja pozwala na wykształcenie jednolitej linii orzecznictwa w omawianej materii. Jak wskazał powołany autor, za przyjęciem takiego ujęcia dobrej wiary przemawia także wzgląd na stabilność stosowania prawa⁵¹. Swoją tezę, że istota dobrej wiary pozostaje taka sama, ilustruje za pomocą licznych przykładów⁵². Według niego nie można natomiast ustalać rozumienia pojęcia dobrej czy złej wiary w drodze prostego uogólnienia i przeniesienia na grunt Kodeksu cywilnego definicji szczególnych z aktów pozakodeksowych⁵³.

Niektóre regulacje cywilnoprawne, jak już wcześniej nadmieniono, wprost definiują złą wiarę w swych postanowieniach, czynią to jednak wyłącznie na użytek danej instytucji czy aktu prawnego, w których są zawarte (por. np. art. 20 § 2 k.r.o., art. 6 ust. 2 u.k.w.h.). Stosownie do postanowień art. 6 ust. 2 u.k.w.h. w złej wierze jest ten, kto wie, że treść księgi wieczystej jest niezgodna z rzeczywistym stanem prawnym albo ten, kto z łatwością mógł się o tym dowiedzieć. Natomiast zgodnie z art. 20 § 2 k.r.o. za będącego w złej wierze uważa się małżonka, który w chwili zawarcia małżeństwa wiedział o okoliczności stanowiącej podstawę jego unieważnienia⁵⁴. Nie budzi jednak wątpliwości, że definicje złej wiary zawarte w art. 20 § 2 k.r.o. oraz art. 6 ust. 2 u.k.w.h. zostały stworzone przez ustawodawcę na potrzeby konkretnych aktów prawnych i uregulowanych w nich instytucji. Tym samym nie mają one waloru ogólnego i jako takie znajdują zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do odpowiednio instytucji rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych oraz instytucji unieważnienia małżeństwa⁵⁵. Definicji tych nie można zatem rozciągać na regulacje zawarte w innych aktach prawnych posługujących

⁵¹ Zob. J. Gajda, *Pojęcie...*, s. 49.

⁵² Zob. J. Gajda, *Pojęcie...*, s. 49–50.

⁵³ Tak J. Gajda, *Pojęcie...*, s. 45; por. też K. Przybyłowski, *Dobra wiara...*, s. 17.

⁵⁴ Por. też M. Gutowski [w:] *Kodeks cywilny*, t. I..., red. M. Gutowski, Legalis 2018, art. 7, nb 13; P. Machnikowski [w:] *Kodeks...*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2017, art. 7, nb 1.

⁵⁵ Tak B. Jelonek-Jarco, *Rękojmia...*, pkt 5.1; K. Doliwa, *Dobra wiara...*, s. 6.

się kryteriami dobrej bądź złej wiary⁵⁶. Chociaż przywołanych przepisów nie można uznać za legalną definicję złej wiary obowiązującą w całym prawie cywilnym, wedle poglądów prezentowanych w doktrynie mogą one stanowić istotną wskazówkę w procesie wykładni przepisów Kodeksu cywilnego, w których wykorzystano konstrukcję dobrej lub złej wiary, bez ich doprecyzowania⁵⁷.

W obowiązujących przepisach brak też jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o wzajemną relację pojęć „dobra wiara” i „zła wiara”. Przepisy posługują się zwykle jednym z nich (z wyjątkiem art. 7 k.c.), a w przypadku, gdy zawierają definicję legalną, dotyczy ona tylko jednego ze wspomnianych wyrażen. W wypowiedziach nauki prawa oraz judykatury powszechnie przyjmuje się jednak, że wspomniane pojęcia stanowią swoje przeciwieństwa, a zatem, że zła wiara jest przeciwieństwem, zaprzeczeniem dobrej wiary⁵⁸. Przykładowo można przywołać pogląd A. Michalaka, zgodnie z którym: „stan złej wiary stanowi antytezę dobrej wiary”⁵⁹. Przyjmuje się też, że pojęcia „dobra wiara” i „zła wiara” wyczerpują całe spektrum możliwych stanów, a zatem, że uczestnik obrotu może być albo w dobrej wierze, albo w złej wierze, bez stanów pośrednich (*tertium non datur*). W piśmiennictwie podkreśla się więc, że podział na dobrą wiarę i złą wiarę jest podziałem dychotomicznym. Oznacza to, że wszystkie możliwe stany świadomości podmiotu prawa cywilnego, dotyczące określonych w danym przepisie okoliczności, należy kwalifikować albo jako dobrą wiarę, albo jako złą wiarę. Tym samym, ten kto nie jest w dobrej wierze, jest uważany – niejako automatycznie – za będącego w złej wierze⁶⁰. Pogląd ten podzielany jest także w orzecznictwie, czego przykładem może być wypowiedź zawarta

⁵⁶ Por. P. Machnikowski [w:] *Kodeks...*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2017, art. 7, nb 1.

⁵⁷ Zob. A. Szpunar, *Dobra wiara jako przesłanka nabycia własności ruchomości od nieuprawnionego*, PiP 1997/7, s. 4; P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. K. Osajda, Legalis 2017.

⁵⁸ Por. np. wyrok SN z 23.07.2015 r., I CSK 360/14, LEX nr 1770906.

⁵⁹ Por. A. Michalak, M. Witkowska [w:] *Prawo własności przemysłowej. Komentarz*, red. A. Michalak, Legalis 2016, art. 129¹, nb 52.

⁶⁰ Por. P. Machnikowski [w:] *Kodeks...*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2017, art. 7, nb 1.

w wyroku SA w Łodzi z 18.12.2017 r., I ACa 509/17⁶¹, zgodnie z którym: „Podmiot prawa może być zatem albo w złej, albo w dobrej wierze, a prawo nie zna w tym zakresie stanów pośrednich”.

W piśmiennictwie prezentowany jest pogląd, że ze względu na brak ogólnej legalnej definicji dobrej wiary oraz ustanowienie jako zasady domniemania dobrej wiary, wystarczające jest sprecyzowanie pojęcia złej wiary, to ono bowiem ma w tych okolicznościach istotne znaczenie⁶².

6. Rozumienie przesłanek dobrej i złej wiary w piśmiennictwie oraz orzecznictwie w obszarze prawa cywilnego

6.1. Uwagi wprowadzające

W nauce prawa cywilnego od dawna dostrzega się wieloznaczność i wielopostaciowość terminów „dobra wiara” oraz „zła wiara” jako elementów języka prawnego⁶³. Zwraca się uwagę, że pojęcia te, jako składniki semantyczne języka prawnego, wymagają ostrożnego traktowania. Potrzeba ostrożności w podejściu do wykładni przedmiotowych kryteriów wynika z rozbieżności znaczeń przypisywanych tym pojęciom przez ustawodawcę, a także różnorodności postaci poszczególnych norm, w których terminy te zostały wykorzystane. Istotnym przejawem rozbieżności w rozumieniu pojęć „dobra wiara” oraz „zła wiara” jest zwłaszcza dyskusja dotycząca subiektywnego bądź obiektywnego rozumienia tych przesłanek.

W doktrynie prawa cywilnego tradycyjnie rozróżnia się dobrą (złą) wiarę w ujęciu obiektywnym oraz subiektywnym⁶⁴. Przyjmuje się za-

⁶¹ LEX nr 2460067.

⁶² Tak m.in. B. Jelonek-Jarco, *Rękojmia...*, pkt 5.1; S. Dmowski [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz...*, 2011, s. 67.

⁶³ Por. I. Nestoruk, *„Zła wiara”...*, s. 190 i wskazana tam literatura. Zob. też m.in. B. Wróblewski, *Język prawny i prawniczy*, Kraków 1948, s. 74–75.

⁶⁴ Zob. B. Jelonek-Jarco, *Rękojmia...*, pkt 5.1.

tem, że kryterium dobrej (złej) wiary może mieć charakter subiektywny (z pewnymi elementami obiektywizującymi) bądź obiektywny. W pierwszym przypadku, oceniając zachowanie danej osoby, powinno odwoływać się do zasłóści dotyczących jej psychiki. W ramach tej koncepcji czynnikiem obiektywizującym jest natomiast konieczność oceny stanu psychiki na podstawie zewnętrznych, obiektywnych okoliczności. W drugim zaś ujęciu zachowanie uczestników obrotu podlega ocenie jedynie z punktu widzenia obiektywnych kryteriów, zwykle w postaci norm postępowania⁶⁵.

Różnicę między powyższymi koncepcjami dobrej wiary celnie wyjaśnił I. Nestoruk, wskazując, że subiektywne rozumienie dobrej (lub złej) wiary sprowadza się do: „[...] stanu przeświadczenia (przekonania czy mniemania) danej osoby o jej prawidłowym (»dobra wiara«) bądź nieprawidłowym (»zła wiara«) postępowaniu, a zatem – jak się wskazuje w doktrynie – do »określonego stanu psychicznego określonej osoby«”⁶⁶. W ujęciu subiektywnym dobra wiara jest kwalifikacją stanu psychicznego określonego podmiotu. Natomiast w obiektywnym znaczeniu dobrej wiary chodzi o pewien obiektywny miernik oceny postępowania podmiotów prawa. Dobrą wiarę w tym ujęciu traktuje się jako zasadę postępowania używaną w roli zamiennika dla takich fundamentalnych klauzul generalnych, jak choćby dobre obyczaje czy zasady słuszności, staranności lub uczciwości działania⁶⁷.

Dobra wiara w ujęciu subiektywnym i obiektywnym stanowią zatem kwalifikacje dokonywane na podstawie zupełnie innych kryteriów oceny. Na gruncie przeprowadzonych rozważań nad pojęciem dobrej wiary J. Gajda zasadnie stwierdził, że: „Dobra wiara w znaczeniu obiektywnym nie jest identyczna – mimo podobieństwa terminologicznego – z dobrą wiarą w znaczeniu subiektywnym”⁶⁸. Dobra wiara w ujęciu subiektywnym stanowi kwalifikację stanu psychicznego określonego podmiotu,

⁶⁵ Por. J. Gajda, *Pojęcie...*, s. 43–44.

⁶⁶ Por. I. Nestoruk, „Zła wiara”..., s. 190 oraz piśmiennictwo wskazane tam w przyp. 8–10.

⁶⁷ Zob. I. Nestoruk, „Zła wiara”..., s. 190 oraz literatura przedmiotu wskazana tam w przyp. 11.

⁶⁸ Por. J. Gajda, *Pojęcie...*, s. 43.